

5.5.2023

Työ- ja elinkeinoministeriö

Työvoiman maahanmuutto- ja kotoutumisyksikkö

Työllisyysasteet eri tilastoissa

Maahanmuuttaneiden työllisyyttä seurataan eri tilastolähteistä. Kaksi keskeisintä tilastolähdettä ovat *työvoimatutkimus* ja *työssäkäyntitilasto*. Tyypillisesti työllisyysaste lasketaan kansainvälisiin standardeihin perustuvasta työvoimatutkimuksesta. Sen perusteella tuotetaan myös Suomen virallinen työllisyysaste. Työvoimatutkimus on työssäkäyntitilastoa käytetympi tilasto myös siksi, että sen perusteella työllisyyden kehitystä voidaan seurata ajantasaisemmin. Työssäkäyntitilaston tiedot valmistuvat 12–22 kuukautta viiteajankohdan jälkeen.

Maahanmuuttaneiden työllisyysaste näyttää erilaiselta eri tilastoissa. Tyypillisesti työvoimatutkimus kuvaa työllisyysastetta korkeammaksi kuin työssäkäyntitilasto. Erot johtuvat työvoimatutkimuksen ja työssäkäyntitilaston erilaisista työllisyyden ja ”maahanmuuttajuuden” määritelmistä, erilaisista menetelmistä, mittausajankohdista sekä mahdollisesta valikoitumisharhasta. Työvoimatutkimuksessa työllinen on henkilö, joka on tutkimusviikolla tehnyt työtä vähintään tunnin palkkaa tai yrittäjätuloa saadakseen. Työssäkäyntitilaston tiedot henkilön toiminnasta koskevat pääosin vuoden viimeistä viikkoa.

Työvoimatutkimuksen kohdalla kyselytutkimuksen vastauskadon valikoituminen saattaa johtaa liian korkeisiin estimaatteihin. Vaihtoehtoisen rekisterilähteen, työssäkäyntitilaston, pohjalta lasketut luvut taas lienevät hieman liian pessimistisiä, sillä rekisteripohjaisen aineiston ongelmana on väestörekisteriin syntyvä ylipeitto, kun maahan muuttaneet muuttavat Suomesta pois ja jättävät muuttoilmoituksen tekemättä. Tällöin he näkyvät tilastossa työvoiman ulkopuolisina ja laskevat työllisyysastetta.

Tilastokeskuksen kokeellisten tilastojen avulla voidaan kuitenkin arvioida työllisyysaste aiempaan tarkemmin, sillä aineistosta on mahdollista poistaa todennäköisesti maasta muuttaneet henkilöt (henkilöt, joilla ei ole lainkaan tuloja ml. sosiaaliturva mittausvuoden ja usein myös sitä edeltävien vuosien aikana). Tämän ylipeiton huomioiminen nostaa ulkomaan kansalaisten työllisyyttä työssäkäyntitilastossa noin viidellä prosenttiyksiköllä.

Työvoimatutkimus

Tilastokeskuksen otospohjainen työvoimatutkimus noudattaa mittauksessa kansainvälisen työjärjestön ILO:n suosituksia. Sitoutuminen ILO:n suosituksiin merkitsee sitä, että eri maiden työttömyysluvut ovat kansainvälisesti vertailukelpoisia. EU:n virallisen tilastotoimen osana työvoimatutkimuksen tuottama työttömyysluku kertoo Suomen virallisen työttömyysasteen.

Työvoimatutkimus on otostutkimus, jonka avulla tilastoidaan 15–89-vuotiaan väestön työmarkkinoille osallistumista, työllisyyttä, työttömyyttä ja työaikaa kuukausittain, neljännesvuosittain ja vuosittain. Tutkimuksen tietosisältö perustuu EU:n asetukseen, ja tutkimuksen otokseen kuuluu joka kuukausi noin 12 500 henkilöä.

Tilasto perustuu kuukausittain verkkokyselylomakkeella ja haastattelemalla kerättävään otosaineistoon. Työvoimatutkimuksen perusjoukon muodostavat Suomessa vakinaisesti asuvat 15–89-vuotiaat

henkilöt. Perusjoukkoon kuuluvat myös tilapäisesti ulkomailla (alle vuoden) oleskelevat sekä Suomen väestötietojärjestelmään rekisteröidyt ulkomaalaiset, joiden oleskelu Suomessa kestää vähintään vuoden.

Vuoden 2021 alussa työvoimatutkimuksen tietosisältöä, tiedonkeruuta ja estimointimenetelmää uudistettiin. Kyselylomakkeen sisältöä yhdenmukaistettiin aikaisempaa tarkemmin eri EU-maiden välillä tietojen vertailtavuuden parantamiseksi.

Tutkimus on paneelitutkimus, jossa samaa henkilöä haastatellaan viisi kertaa. Haastattelut tehdään kolmen kuukauden välein, paitsi neljäs haastattelu, joka tehdään kuuden kuukauden kuluttua kolmanesta haastattelusta. Ensimmäisen ja viimeisen haastattelun väli on 15 kuukautta. Tutkimuksen tietosisältö vaihtelee eri tutkimuskerroilla. Ensimmäisellä tutkimuskerralla kysytään tarkemmin joitakin perustietoja, joiden ennallaan pysyminen tarkistetaan seuraavilla tutkimuskerroilla. Viimeisellä eli viidennellä tutkimuskerralla tietosisältö on laajempi, ja perustutkimuksen lisäksi kyselyyn kuuluu myös kotitalousosa ja osio, jonka aihe vaihtuu vuosittain.

Kotitaloushaastattelun aikana selvitetään kohdehenkilön kotitalouden jäsenet sekä kotitalouteen kuuluvien 15–89-vuotiaiden toiminta työmarkkinoilla. Jotta aineisto kuvaisi koko väestöä, siihen on lisätty ylimääräisen otoksen avulla myös sellaisia kotitalouksia, joiden kaikki jäsenet ovat 90 vuotta täyttäneitä. Alle 15-vuotiaita lapsia ja yli 89-vuotiaita ei työvoimatutkimuksessa haastatella, vaan heille luodaan muutamia työmarkkina-asemaa kuvaavia tietoja rekisteritietojen perustella. Haastattelutietojen lisäksi tietoja saadaan Tilastokeskuksen käytössä olevista hallinnollisista rekistereistä mm. tutkintorekisteristä ja verorekisteristä.

Työvoimatutkimuksen otos poimitaan ositetulla systemaattisella otannalla väestön keskusrekisteriin perustuvasta Tilastokeskuksen väestötietokannasta kahdesti vuodessa. Ositteiden muodostamisessa käytetään NUTS1-jakoa ja ikätietoa.

Työvoimatutkimuksen lukujen luotettavuuteen vaikuttavat vastauskato, mittausvirheet sekä otannasta aiheutuva satunnaisvaihtelu.

Työssäkäyntitilasto

Työssäkäyntitilasto on kokonaisaineisto. Kunkin vuoden tilasto kattaa kaikki kyseisen vuoden viimeisenä päivänä Suomessa vakinaisesti asuvat henkilöt. Tilaston lähdeaineistoina käytetään lähinnä hallinnollisia rekistereitä ja muita rekisteripohjaisia tietoaaineistoja. Tilaston laatu onkin siten suoraan riippuvainen lähdeaineistojen laadusta. Suoraa tiedonkeruuta tapahtuu vain toimipaikkatietojen määrittämisessä monitoimipaikkaisten yritysten palveluksessa oleville sekä ammatin määrittämisessä järjestäytymättömille yrityksille. Yhteensä työssäkäyntitilaston tuotannossa käytetään yli 30 eri rekisterin tai tietoaaineiston tietoja.

Tuotettavia tietoja ovat muun muassa väestön pääasiallinen toiminta, toimialajakauma, ammatti, ammattiasema, työpaikkojen lukumäärä, työpaikan sijainti sekä väestön ja työvoiman koulutus- ja tulotiedot. Tietoja voidaan tuottaa kaikilla hallinnollisilla aluejaoilla ja koordinaattipohjaisilla aluejaoilla (esimerkiksi postinumeroalueet, karttaruudut ja kuntien osa-alueet). Tilaston viiteajankohta on vuoden viimeinen viikko, mutta tilasto sisältää myös kertymätietoja tilastovuoden ajalta (esimerkiksi tulotiedot sekä työ- ja työttömyyskuukaudet). Tietoja ammatista ja sosioekonomisesta asemasta työlliseen työvoimaan kuuluville on saatavilla väestölaskentavuosilta vuodesta 1970 viisivuotisvälein, vuodelta 1993 sekä vuodesta 2004 lähtien vuosittain.

Keskeistä järjestelmässä on se, että rekistereiden tunnusjärjestelmät ovat niin hyvät, että eri tietojen yhdisteleminen on mahdollista. Rekisterit voivat sisältää päällekkäistä tietoa, osin myös ristiriitaista tietoa. Olennaista on, että rekisterit täydentävät toisiaan ja päällekkäisyys toisaalta varmistaa sen, että järjestelmä ei ole niin haavoittuva; jos esim. työeläkejärjestelmästä ei saada tietoa työsuhteesta, voidaan tieto henkilön työllisyydestä päätellä verotuksen tietojen kautta.

Useat tiedot työssäkäyntitilastoon voidaan saada suoraan jostakin rekisteristä niitä juurikaan muuttamatta tai muokkaamatta. Tällaisia tietoja ovat esim. henkilön demografiset tiedot tai tulo- ja varallisuustiedot. Monia tietoja tuotetaan myös ns. rekisteriestimointimenetelmällä, jossa käyttämällä hyväksi samanaikaisesti useita rekisteriaineistoja määritellään jokaiselle henkilölle kunkin muuttujan arvo. Esimerkkinä tällaisesta muuttujasta on henkilön pääasiallinen toiminta. Sen päättelyssä tarvitaan tietoja henkilön iästä, työsuhteista, työttömyydestä, opiskelusta, eläkkeen saamisesta jne. Päättelysäännöt on muodostettu siten, että ne tuottavat mahdollisimman lähelle lomakepohjaisesti kerättyjen tietojen mukaiset tiedot. Päättelysääntöjen muodostamisessa on käytetty apuna aikaisempien väestölaskentojen tietoja ja rekisteritietoja samalta ajankohdalta. Päättelysääntöihin sisältyy myös eri aineistojen priorisointi siinä tapauksessa, kun tiedot ovat ristiriitaisia.

Tärkeimmäksi rekisteripohjaisen työssäkäyntitilaston laadunvalvontamenetelmäksi on kehittynyt työvoimatutkimuksen käyttö vertailuaineistona. Myös vuosien 1995 ja 2000 väestölaskennan luotettavuustutkimukset perustuivat työvoimatutkimuksen käyttöön vertailutietona.

Työvoimatutkimuksen käyttö vertailuaineistona toimii kahdella tasolla. Toisaalta seurataan näiden kahden menetelmän tuottamien tulosten tasoa ja toisaalta sitä, miten hyvin menetelmät tuottavat yksikkötasolla samalla tavoin luokiteltua tietoa. Yksikkötason vertailu tehdään ristiintaulukoimalla työvoimatutkimuksen otosaineiston henkilöiden saman ajankohdan rekisteripohjaiset ja haastatteluun perustuvat tiedot pääasiallisesta toiminnasta ja toimialasta keskenään. Vertailuja on tehty vuodesta 1987 lähtien.

Usein poikkeamat ovat selitettävissä rekisterijärjestelmän ja haastattelumenetelmän eroilla, eikä aina voida yksikäsitteisesti sanoa, kumpi menetelmä tuottaa oikean tuloksen eli välttämättä haastattelemallakaan saatu tieto ei ole absoluuttisen oikea. Usein todellisuudessa on niin, että henkilö itse tai haastattelija joutuu tekemään päätöksen ristiriitaisen informaation pohjalta, kun taas rekis-

terimenetelmässä on laadittu yksikäsitteinen sääntö. Rekisterimenetelmän etuna on tällöin sen loogisuus: kone tekee ratkaisun aina samalla tavalla, mutta saman informaation omaavat henkilöt voivat päätyä eri lopputulokseen